

Міністерство освіти і науки України
ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет
імені Григорія Сковороди»

Затверджено
Приймальною комісією
Протокол №4 від 24.01.2018 р.
Голова приймальної комісії

_____В.П.Коцур

Програма
вступного випробування з
психології

При вступі на навчання для здобуття ступеня «магістр»

ПСИХОЛОГІЯ

Пояснювальна записка

Програма вступних випробувань розроблена на основі Типових навчальних програм підготовки фахівців ВНЗ III-IV рівня акредитації і спрямована на виявлення професійної компетентності вступників у відповідності до Державних стандартів вищої освіти.

Вступні випробування проходять відповідно Правил прийому та «Положення про організацію та проведення вступних випробувань у формі письмового тестування в ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди».

ЗАГАЛЬНА ПСИХОЛОГІЯ

Предмет, завдання, структура психології. Предмет психології як науки. Структура, завдання та стан сучасної психології. Значення психологічних знань для навчання і виховання зростаючої людини. Психічні процеси, стани, властивості. Єдність і розбіжності психічних процесів, властивостей і станів. Основні етапи в історії розвитку психології як науки.

Провідні галузі психологічних знань, зв'язок психології з іншими науками.

Основні напрямки сучасної психології (персоналізм, генетична психологія, біхевіоризм, гештальтпсихологія, структурна психологія, психоаналіз, психологія установки, гуманістична психологія).

Природа психічного з точки зору категорії відображення. Мозок і психіка: принципи розвитку та загальні механізми їх зв'язку. Функції психічного та їх представленість (локалізація) у головному мозку.

Методи сучасної психології. Вимоги до методів психології. Основні етапи психологічного дослідження. Принципи організації та проведення психологічних досліджень. Співвідношення понять методологія, метод, методика.

Характеристика груп методів загальної психології за (Б.Г.Ананьєвим): організаційні (порівняльний, лонгitudний, комплексний); інтерпретаційні (генетичний, структурний); методи кількісної та якісної обробки даних (методи математичної статистики); емпіричні методи (основні та допоміжні, експериментальні і неекспериментальні, діагностичні).

Біологічні основи психіки. Розвиток психіки людини і тварин. Будова, функціонування та властивості центральної нервової системи людини. Психіка й мозок людини: принципи і загальні механізми зв'язку. Проблеми антропогенезу та розвиток форм відображення у живій та неживій природі.

Генетичні основи психології й поведінки. Розвиток психіки у філогенезі. Стадії та рівні розвитку форм психічного відображення (за О.М.Леонтьєвим і К.Е. Фабрі). Сутність відмінностей психіки людей від психіки тварин.

Свідомість людини. Свідомість як форма відображення людиною дійсності. Основні ознаки свідомості. Психологічна характеристика свідомості людини. Роль мовлення для функціонування людської свідомості.

Психіка і свідомість. Передумови та умови виникнення свідомості: спільна продуктивна діяльність людей, розподіл праці, інших знакових систем, становлення людської матеріальної та духовної культури. Суспільно-історичний характер свідомості. Розвиток свідомості та її структура.

Поняття несвідомого. Свідоме і несвідоме в психічній діяльності людини. Основні напрямки розвитку свідомості в сучасних умовах. Самосвідомість людини.

Відчуття. Поняття про відчуття: відчуття як первинна форма орієнтування організму в довкіллі. Фізіологічна основа відчуттів: органи чуття, аналізатори, рецептори. Адекватні і неадекватні подразники.

Класифікація та види відчуттів: дистантні (зорові, слухові, нюхові), контактні (смакові, больові, тактильні), екстероцептивні, інтероцептивні, пропріоцептивні.

Загальні закономірності відчуттів: пороги чутливості, адаптація, взаємодія відчуттів, сенсibiliзація, синестезія, контраст, індукція. Властивості відчуттів: якість, інтенсивність, тривалість, просторова локалізація. Розвиток відчуттів у дітей.

Сприймання. Поняття про сприймання. Природа сприймання. Взаємозв'язки аналізаторів у процесі сприймань. Фізіологічні основи сприймань. Роль моторних компонентів у сприйманні. Сприймання як дія.

Загальні властивості та індивідуальні особливості сприймань (предметність, цілісність, структурність, константність, осмисленість, категоріальність, вибірковість, аперцепція, динамічний стереотип, установка). Ілюзії, галюцинації та їх причини.

Класифікація і види сприймань: за провідним аналізатором (зорові, слухові, нюхові, смакові, дотикові, статичні, кінестетичні); за формами існування матерії (простору, руху, часу). Мимовільне та довільне сприймання. Спостереження як форма довільного сприймання.

Пам'ять. Поняття про пам'ять. Пам'ять людини (довільна, логічна, опосередкована) і тварини (генетична, механічна). Зв'язок пам'яті людини з її здібностями та діяльністю. Природа пам'яті. Теорії і закони пам'яті.

Класифікація та види пам'яті: за часом збереження матеріалу (миттєва, короткочасна, оперативна, довготривала, генетична); за переважаючим аналізатором (зорова, слухова, тактильна, смакова, нюхова); за змістом того, що запам'ятовується і відтворюється (образна, словесно-логічна, рухова, емоційна); за характером участі волі в процесах запам'ятовування і відтворення матеріалу (мимовільна і довільна).

Процеси і закономірності пам'яті. Запам'ятовування (мимовільне, довільне, механічно-логічне, оперативне). Заучування і прийоми його організації. Умови ефективності запам'ятовування. Відтворення (мимовільне, довільне, впізнавання, пригадування, спогади). Збереження і забування. Ремінісценція. Ретроактивне і проактивне гальмування. Закон забування Г. Еббінгауза. Індивідуальні особливості і типи пам'яті. Розвиток пам'яті у дітей.

Мислення. Поняття про мислення. Зв'язок мислення з мовою, мовленням та чуттєвим пізнанням людини. Теорії мислення, його фізіологічна основа.

Функціонально-операційна сторона мислення. Мислительні дії та операції (аналіз, синтез, порівняння, абстрагування, узагальнення, конкретизація). Логічні форми мислення як продукти мисленнєвого процесу: поняття (родові, видові, загальні, збірні, одиничні, конкретні, абстрактні, категорії, зміст, об'єм поняття, визначення), судження (поодинокі, часткові, загальні, прості, складні, стверджувальні, заперечні, тотожно-хибні, здійсненні, нездійсненні), умовиводи (індуктивні, дедуктивні, міркування, висновок, аналогія).

Мислення як діяльність: процес розв'язання задач. Класифікація та види мислення: за змістом (наочно-дійове, наочно-образне, абстрактне); залежно від змісту завдань, у вирішенні яких воно вимагається (технічне, наукове, художнє); за характером завдань (практичне, теоретичне, інтуїтивне, аналітичне); за ступенем новизни і оригінальності (репродуктивне, продуктивне, реалістичне).

Індивідуальні відмінності у мисленні людини (глибина, поверховість, послідовність, непослідовність, самостійність, несамостійність, критичність, некритичність, гнучкість, негнучкість, швидкість, повільність).

Уява. Поняття про уяву як вищий пізнавальний процес. Фізіологічна основа уяви. Процеси, основні прийоми створення образів уяви (акцентування, гіперболізація, аглютинація, типізація, схематизація, алегорія).

Класифікація та види уяви: у зв'язку із застосуванням волі (активно-довільна, пасивно-мимовільна); залежно від характеру діяльності людини (продуктивно-творча, репродуктивно-відтворююча); за змістом (художня, технічна, наукова). Мрії, фантазії, сновидіння, галюцинації.

Функції уяви (уявлення дійсності в образах; регулювання емоційних станів; участь у довільній регуляції пізнавальних процесів і станів; формування внутрішнього плану дій).

Індивідуальні особливості уяви (широта, змістовність, сила, яскравість, повнота, стійкість, різносторонність, реалістичність, дієвість). Уява і творчість. Роль уяви в різних видах діяльності (науковій, технічній, художній, педагогічній).

Увага. Поняття про увагу. Функції уваги. Природа уваги в теоріях та концепціях. Наукові положення про розвиток уваги Т.Рібо. Теорія установок М. Д.Узнадзе; вчення про осередок оптимального збудження І.М. Сеченова, І. П.Павлова; теорія доміанти О.О.Ухтомського.

Види уваги: мимовільна (пасивна); довільна (активна); післядовільна; природно і соціально-обумовлена; безпосередня і опосередкована; чуттєва, інтелектуально-моторна. Форми уваги: зовнішня і внутрішня; колективна, групова, індивідуальна. Властивості уваги: спрямованість, зосередженість, стійкість, тривалість, концентрація, коливання, розподіл, переключення, обсяг. Розвиток уваги в дітей, подолання неувважності. Основні критерії розвитку уваги.

Особистість. Поняття особистості в психології. Людина, індивід, особистість, індивідуальність. Теорії особистості: психодинамічні, соціодинамічні, інтеракціоністичні, експериментальні, неекспериментальні, структурні. динамічні. Типологія особистості О.Ф. Лазурського.

Структура особистості: спрямованість, індивідуально-психофізіологічні властивості особистості; соціально-психологічна характеристика, соціально-генетичний аспект. Свідоме і несвідоме в структурі особистості. Самосвідомість, «Я» – концепція та її компоненти: когнітивний, емоційно-оцінний, поведінковий. Самооцінка – центральний компонент Я-концепції. Класифікація самооцінки за рівнем (висока, середня, низька), за співвіднесенням з реальними успіхами (адекватна, неадекватна); за особливістю функціонування (конфліктна, безконфліктна).

Рівень домагань. Самоповага. Розвиток та формування особистості. Шляхи, умови, фактори особистісного зростання.

Діяльність. Діяльність як психологічна проблема. Поняття про діяльність як прояв фізичної і психічної активності. Діяльність як фактор розвитку індивіда і становлення людської особистості та індивідуальності. Соціально-психологічний аспект діяльності. Діяльність як психофізичний процес: психічні процеси та досвід людини (знання, уміння, навички, звички).

Зміст і структура активності та діяльності: потреби, мотиви, завдання, дія (операція), результат, контроль, оцінка. Внутрішні і зовнішні компоненти діяльності. Інтеріоризація та екстеріоризація. Види людської діяльності (спілкування, гра, навчання, праця) їх засвоєння й розвиток.

Спілкування. Поняття про спілкування. Структура спілкування. Засоби спілкування: мова і мовлення в психічному розвитку людини; невербальні засоби спілкування. Види мови і мовлення: монологічне, діалогічне, усне, письмове, внутрішнє, зовнішнє.

Функції спілкування: комунікативна, інтерактивна, перцептивна. Рівні спілкування (макро-, мезо-, мікрорівень). Форми спілкування: анонімна, функціонально-рольова, педагогічна. Ефективність та стилі спілкування (спільна творчість, дружня прихильність, загравання, залякування, дистанція, менторський).

Психологія міжособистісної взаємодії. Особистість у групі. Сприймання і розуміння як аспект міжособистісного спілкування. Взаємини та ставлення. Функції взаємостосунків (комунікативна, перцептивна, інтерактивна). Взаємний вплив та пізнання в процесі міжособистісного спілкування. Типові труднощі і техніка спілкування. Кризи і конфлікти в житті людини.

Класифікація груп у психології. Рівні соціально-психологічного розвитку груп. Вплив групи на особистість та особистості на групу. Референтні групи і особистість. Проблема конформізму і нонконформізму.

Емоції і почуття. Поняття про емоції і почуття. Функції емоцій і почуттів. Психологічні теорії емоцій, їх фізіологічна основа. Види емоцій: прості, складні, вроджені, набуті. Види почуттів: моральні, інтелектуальні, естетичні.

Форми переживання емоцій і почуттів: афекти, настрої, стрес, пристрасті, потяги. Емоційні стани (страх, тривога, сором, гнів, роздратування, радість та ін.). Розвиток і виховання культури емоцій і почуттів у дітей.

Воля. Поняття про волю. Ознаки вольової поведінки. Функції волі (спонукальна і гальмівна; спрямовуюча і регулююча). Теорії волі (інтелектуалістична, мотиваційна, волюнтаристична). Природа волі (реактивна, рефлексорна, мотиваційна, регуляційна, «вольового вибору»). Історія розвитку уявлень про волю.

Воля як вища психічна функція. Вольова регуляція поведінки: внутрішня і зовнішня. Внутрішній (інтернальний) та зовнішній (екстернальний) локус контролю. Критерії вольової поведінки. Вольові дії (довільні і мимовільні). Простий і складний вольовий акт. Основні фази (структура) складної вольової дії. Потяг, бажання, хотіння як форми прояву волі. Розлади складної вольової дії: абулія та апраксія.

Класифікація вольових якостей особистості: первинні: (базальні) – сила волі, енергійність, наполегливість, витримка, сміливість тощо; вторинні (характерологічні) – хоробрість, рішучість, впевненість в собі, самоволодіння та ін.; третинні (морально-ціннісні) – відповідальність, принциповість, обов'язковість, ініціативність, діловитість та ін. Розвиток та виховання вольової активності людини: позитивні та негативні вольові якості.

Темперамент. Поняття про темперамент. Історія розвитку вчення про темперамент. Фізіологічні основи темпераменту. Тип вищої нервової діяльності і темперамент. Основні компоненти темпераменту: загальна психічна активність, моторика, емоційність.

Психологічна характеристика типів темпераменту: холерик, сангвінік, флегматик, меланхолік. Властивості темпераменту: сенситивність, реактивність, пластичність, ригідність, резистентність, екстравертованість, інтровертованість.

Темперамент та індивідуальний стиль діяльності. Роль темпераменту в діяльності людини. Особистість і темперамент: проблеми її виховання, навчання і професійної діяльності.

Характер. Поняття про характер. Природні і соціальні передумови формування характеру. Структура характеру. Провідні риси характеру (емоційно-вольові, когнітивно-пізнавальні (інтелектуальні), морально-ціннісні).

Акцентуації рис характеру. Класифікація: за тілесною конституцією людини Е. Кречмера (атлетик, пікнік, астенік, диспластик); типологія соціальних характерів Е. Фромма (мазохіст-садист, руйнівник, конформіст-автомат); підліткові акцентуації А.Е. Лічко (гіпертимний, циклоїдний, лабільний, астеноневротичний, сенситивний, психастенічний, шизоїдний, епілептоїдний, істероїдний, нестійкий, конформний); акцентуації дорослих людей К. Леонгарда (гіпертимний, дистимний, циклоїдний, збудливий, застрягаючий, педантичний, тривожний, емотивний, демонстративний, екзальтований, екстравертований, інтровертований).

Здібності. Поняття про здібності. Природні і соціальні передумови здібностей. Задатки: анатомо-фізіологічне підґрунтя здібностей. Умови реалізації задатків як здібностей: діяльність, активна взаємодія з навколишньою дійсністю, навчання та виховання. Здібності: реалізовані в діяльності потенційні можливості особистості. Структура здібностей: загальні та спеціальні здібності. Здібності, обдарованість, талант, геніальність, майстерність. Формування та розвиток здібностей. Індивідуальні відмінності у здібностях людей та їх природні передумови.

Рекомендована література

1. Атлас по психологи / Под ред. И.А. Домашенко, М.В. Гамезо. – М.: Педагогическое общество России, 2004. – 276 с.
2. Бродовська В. Й. Тлумачний словник психологічних термінів в українській мові / В.Й. Бродовська, І.П. Патрик, В.Я. Яблонко. – К.: Видавничий дім «Професіонал», 2005. – 224 с.
3. Волошина В.В. Загальна психологія: Практикум: Навчальний посібник / В.В. Волошина, Л.В. Долинська, С.О. Ставицька, О.В. Темрук. – К.: Каравела, 2005. – 280с.
4. Выготский Л.С. Психология / Л.С. Выготский. - М: Изд-во ЭКСМО – Пресс, 2000. – С. 756-768. – 1008 с. (Серия «Мир психологии»).
5. Гамезо М.В. Атлас по психологии: Информационно-методическое пособие к курсу «Психология человека» / М.В. Гамезо, И.А. Домашенко. – М.: Педагогическое общество России, 2001. – 276с.
6. Гиппенрейтер Ю.Б. Введение в общую психологию: Курс лекций / Ю.Б.Гиппенрейтер. – М.: Изд-во Моск. ун – та, 1988. – 320с.
7. Загальна психологія : підручник для студентів вищих навчальних закладів/ за ред. С.Д. Максименка, В.О. Зайчука, В.В. Клименка. В.О. Соловієнка. – К.: Форум, 2000. – 543 с.
8. Загальна психологія. Навчальне видання / О.В. Скрипченко та Л.В. Долинська, З.В. Огороднійчук та ін. – К: АПН, 1999 – 436с.
9. Загальна психологія: Хрестоматія: Навч.посіб. /О.В.Скрипченко, Л.В.Долинська, З.В.Огороднійчук та ін. – К.: Каравела, 2007. – 640 с.
10. Конюхов Н.Н. Словарь – справочник практического психолога / Н.Н. Конюхов. - Воронеж: МОДЭК, 1996. – 224с.
11. Крысько В.Г. Психология и педагогика: Схемы и комментарии / В.Г. Крысько. – М.: Издательство ВЛАДОС-ПРЕСС, 2001. – 368с.
12. М'ясоїд П.А. Загальна психологія: Навчальний посібник для студентів вищих педагогічних закладів освіти / П.А. М'ясоїд. – К: Вища школа, 1998. – 455с.
13. М'ясоїд П.А. Задачі з курсу загальної психології. Навчальний посібник / П.А. М'ясоїд. – К: Вища школа, 1998. - 184 с.
14. Маклаков А.Г. Общая психология / А.Г. Маклаков. – СПб: Питер, 2000 - 592с.
15. Немов Р.С. Психологія. Кн.1 / Р.С. Немов. - М: Просвещение, 1999-435с.
16. Основи психології / Підручник за редакцією О.В. Киричука, В.А. Роменця, К., 1999 – 542с.
17. Павелків Р.В. Загальна психологія / Р.В. Павелків. - К., 2002.-50 с.
18. Пашукова Т.І. Практикум із загальної психології / Т.І. Пашукова. – К: Знання, 2000, 204 с.
19. Психология. Словарь / Под. общ. ред. А.В. Петровского. – М: Политиздат, 1990. – 494 с.
20. Психологія: Підручник / За ред. Ю.Л. Трофімова. – К: Либідь, 1999 – 363с.
21. Реан А.А. Психология и педагогика: Учебник для вузов / А. А. Реан, Н.В. Борловская. – СПб.: Питер, 2000 – 432с.
22. Рубинштейн Л.С. Основы общей психологии / Л.С. Рубинштейн. – СПб.: Питер, 2000 – 720с.

ВІКОВА ПСИХОЛОГІЯ

Предмет, завдання та основні поняття вікової психології. Предмет і завдання вікової психології. Виникнення і розвиток вікової психології. (Л.С. Виготський, С.Л. Рубінштейн, О.М. Леонтьєв, Д.Б. Ельконін). Предмет педагогічної психології. Виникнення і розвиток педагогічної психології. Педологія. Зв'язок вікової психології з іншими науками (загальною психологією, віковою фізіологією, педагогікою, конкретними методиками, філософією, історією, географією та ін.)

Теоретичні і практичні завдання сучасної вікової психології, їх значення для теорії і практики, підвищення ефективності навчання. Основні напрямки в розвитку сучасної вікової психології.

Основні розділи вікової психології: раннього дитинства, психологія дошкільника, психологія молодшого школяра, психологія підлітка, психологія юнацького віку, психологія дорослої людини, геронтопсихологія. Зв'язок вікової психології з іншими науками (загальною психологією, віковою фізіологією, педагогікою, конкретними методиками, філософією, історією, географією і ін.).

Закономірності і динаміка психічного розвитку особистості в онтогенезі. Розвиток і психічний розвиток людини. Фактори психічного розвитку. Різні наукові підходи щодо співвідношення біологічного і соціального в онтогенезі людини. Провідна роль навчання в психічному розвитку. Взаємозв'язок навчання і розумового розвитку. Рушійні сили психічного розвитку. Закономірності психічного розвитку. Детермінація вікового і психічного розвитку. Лабільність. Нерівномірність. Кризи. Безповоротність.

Вікова періодизація. Критерії вікової періодизації. Характеристика вікових періодів за Д.Б.Ельконіним.

Принципи й методи досліджень у віковій психології. Принципи вивчення психіки дитини: принцип гуманізму й педагогічного оптимізму; принцип ефективності й науковості; принцип детермінізму та індетермінізму; принцип взаємозв'язку і взаємозумовленості психіки, свідомості та діяльності. Принцип розвитку психіки та свідомості в діяльності; принцип комплексності, системності та систематичності; принцип вікового, індивідуального і особистісного підходу.

Методи вікової і педагогічної психології: організаційні – лонгітюдний, порівняльний, комплексний; емпіричні – основні: експеримент та його види, спостереження та його види; допоміжні: бесіда, анкетування, аналіз продуктів діяльності та ін.; методи обробки даних – кількісний та якісний аналіз; інтерпретаційні – структурний, генетичний.

Основні методологічні принципи: детермінізму, єдності свідомості і діяльності, розвитку, індивідуального підходу.

Короткий огляд історії та сучасного стану вікової психології. Виникнення вікової психології: Аристотель, Ян Амос Коменський, Джон Локк, Жан-Жак Руссо, Дідро, Радіщев, Ф. Фребель, А.Дістерверг, К.Д.Ушинський

Вікова психологія у Радянському Союзі: культурно-історична концепція розвитку вищих психічних функцій (Л.С. Виготський); поняття про рівень актуального розвитку та зону найближчого розвитку та зону найближчого розвитку. С.Л.Рубінштейн, О.М.Леонтьєв, Л.І.Божович, П.Я.Гальперін, Д.Б.Ельконін, Н.Ф.Тализіна, В.В.Давидов.

Вікова психологія в Україні: передісторія вікової психології в Україні; розвиток вікової психології в Україні у XIX-XX ст.

Основні теорії розвитку за кордоном: біогенетичні теорії розвитку за кордоном; соціологічний підхід до розвитку психіки дитини, конвергенція; персонологічні теорії; діалектичний підхід.

Психологічна періодизація вікового розвитку особистості. Загальна характеристика віку: соціальна ситуація розвитку дитини; провідна (ведуча, головна) діяльність; новоутворення.

Проблема вікової періодизації психічного і особистісного розвитку: типи вікових періодизацій. Життєвий цикл за Еріксоном: грудна фаза, повзункова фаза, дошкільна фаза, передпубертатна фаза, юність, рання зрілість, середній вік, пізня зрілість, пізня зрілість.

Вікова періодизація: за зовнішнім критерієм (Р.Заззо), за однією ознакою дитячого розвитку (З.Фройд, П.Блонський, Н.Поліцин), за системою суттєвих особливостей дитячого розвитку (Л.С.Виготський, Ш.Бюлер, Е.Еріксон, Л.І.Божович, Б.Ананьєв, Е.еріксон)

Вікова періодизація психічного розвитку дитини від народження до закінчення школи:

Психічний розвиток дитини немовлячого і раннього віку. Вроджені форми психіки і поведінки. Особливості нервової системи та безумовні рефлексії немовлячого віку. Безумовні рефлексії новонародженої дитини. Розвиток рухів руки та навичок ходіння, їх вплив на психічний розвиток дитини. Розвиток на основі рухів руки, зору і наочно-дійового мислення. Сенсорний розвиток немовляти. Комплекс пожвавлення. Розвиток емоцій у немовлят. Перші форми спілкування з дорослою людиною. Новоутворення немовлячого періоду.

Загальна характеристика розвитку дитини від року до трьох. Значення раннього дитинства для психічного розвитку дитини. Оволодіння ходьбою, мовне спілкування, предметна діяльність – основні досягнення раннього віку. Оволодіння мовою – основне новоутворення раннього віку. Продуктивна і репродуктивна предметна діяльність.

Розвиток мови у дітей раннього віку. Основні етапи мовного розвитку дитини від одного до трьох років. Засвоєння дітьми фонетики і граматики рідної мови. Розвиток синтаксичної структури мови. Поява пізнавальної мовної активності у формі питань. Сензитивний період у розвитку мови.

Провідна діяльність та ступені оволодіння предметною дією. Наслідкування дитиною дорослого в предметній діяльності як передумова розвитку сюжетно-рольових ігор. Значення гри для подальшого розвитку дітей.

Сприймання, пам'ять, мислення дитини раннього віку. Розрізнення дитиною простих форм. Перехід від наочно-дійового до наочно-образного мислення. Два основних напрямки розвитку мислення: формування понять, удосконалення інтелектуальних операцій. Виділення операцій аналізу і синтезу в мисленнєвій діяльності. Основні новоутворення в ранньому віці.

Виникнення предметно-опосередкованого спілкування і спільної предметної діяльності дорослих і дітей. Розвиток контактів з однолітками, розширення кола спілкування дітей в кінці раннього віку. Криза трьох років.

Основні поняття: криза новонародження, комплекс пожвавлення, криза першого року життя, криза трьох років, безпосереднє емоційне і наочно-образне відображення світу.

Психічний розвиток дитини дошкільного віку. Періодизація дошкільного віку. Неспівпадіння пізнавального і особистісного становлення дитини. Гра як провідний вид діяльності дошкільника. Зміна ігор протягом дошкільного віку. Особливості предметних і сюжетних ігор молодших дошкільників. Поява рольових спільних ігор та ігор за правилами у дітей дошкільного віку.

Розвиток пізнавальних процесів. Сприймання дітей дошкільного віку. Удосконалення перцептивних дій і операцій. Перехід від практичних перцептивних дій до розумових. Сенсорні еталони та їх роль у розвитку сприймання дитини. Перехід від зовнішніх перцептивних дій до внутрішніх. Основні етапи розвитку сприймання в дошкільному віці. Удосконалення уваги дошкільника. Перехід від мимовільної до довільної уваги під впливом мови. Основні зміни в пам'яті, які набуваються протягом дошкільного віку. Розвиток уяви в дошкільному віці. Особливості репродуктивної уяви в дітей молодшого дошкільного віку. Включення символічної функції в процес розвитку уяви в формі заміщення одних предметів іншими. Основні аспекти розвитку мислення дитини 3-7 років. Особливості розвитку понять у дошкільника. Удосконалення мови дошкільника. Перехід від ситуативного мовлення до зв'язного автономного мовлення. Виникнення монологу. Поява егоцентричної мови і її роль

у розвитку мислення і мови дитини. Структурно-семантичний, лексичний і граматичний розвиток мови дошкільника.

Засвоєння моральних норм в дошкільному віці. Послідовність засвоєння дошкільниками моральних норм і поведінки. Виникнення моральної саморегуляції поведінки. Перехід до автоматизованих форм моральної поведінки.

Емоційно-мотиваційна регуляція поведінки. Розвиток мотивації спілкування в дошкільника. Поява соціальних мотивів, прагнення до самоствердження, орієнтир на думку оточуючих. Розвиток здібності правильно оцінювати успіхи і невдачі. Усвідомлення того, що успіх залежить не тільки від здібностей, але і від прикладених зусиль.

Формування основних особистісних якостей дошкільника. Виникнення внутрішньої позиції. Поява самоусвідомлення у формі адекватної оцінки своїх особистісних якостей. Наслідування і його значення для розвитку особистості дошкільника.

Психологічні новоутворення дошкільника.

Виникнення взаємних симпатій та антипатій з орієнтацією на якості особистості і манеру поведінки людей.

Психологічна готовність дитини до вступу в школу. Поняття психологічної готовності дитини до навчання в школі. Компоненти психологічної готовності. Мотиваційна готовність. Розумова готовність. Емоційно-вольова готовність. Готовність до спілкування з однолітками і дорослими. Вимоги, що ставляться до сприймання, уваги, пам'яті, уяви дітей при вступі дітей до школи. Особливості мови і мислення, які забезпечують комунікативну і інтелектуальну готовність дітей до учіння.

Характеристика дитини, що готова до навчання в школі. Причини відставання в навчанні на початковому етапі навчання. Психодіагностика готовності дитини до навчання.

Психологія молодшого школяра. Особливості дитини, яка вступає в школу: соціальна ситуація розвитку, провідна діяльність, вікова криза, типи труднощів при адаптації.

Характеристика навчальної діяльності: компоненти навчальної діяльності (Д.Б.Ельконін, В.В.Давидов) – конкретна навчальна мета, навчальна задача, навчальні дії, мотиви навчальної діяльності молодшого школяра.

Розвиток пізнавальних психічних процесів: сприймання (спостережливість), мислення (наочно-образне, наочно-дійове, теоретичне), операції мислення, пам'ять, мовлення (монологічне, писемне, внутрішнє), уява.

Емоційно-вольові процеси молодшого школяра: ігрова діяльність, вольові якості – вчинок, вимогливість, усвідомлення обов'язків.

Особистість молодшого школяра: довільність (саморегуляція), внутрішній план дій, рефлексія. Провідні потреби молодшого школяра – пізнавальні.

Психічний розвиток особистості підліткового віку. Загальна психологічна характеристика підліткового віку. Особливості соціально-психологічної ситуації особистісного розвитку підлітка. Особливе значення підліткового віку для становлення особистості. Прагнення підлітків до дорослості. Невідповідність між домаганнями на дорослість і дійсною поведінкою підлітка. Виникнення нової внутрішньої позиції, в основі якої є прагнення бути дорослим. Зміна ролі наслідування в навчінні. Наслідування іншим підпорядковане усвідомленому, вольовому контролю, завданню інтелектуального і особистісного самовдосконалення. Етапи розвитку наслідування.

Формування вольових якостей. Підлітковий вік – сензитивний для удосконалення вольових якостей особистості. Шляхи і засоби формування вольових якостей особистості в підлітковому віці. Роль занять фізичної культури і спорту в розвитку волі.

Розвиток психічних процесів у підлітковому періоді. Особливості розвитку сприймання, уяви, уваги в цей віковий період. Зміни, що виникають в пам'яті, мисленні, мовленні в підлітковому віці.

Провідна діяльність підліткового віку. Значення учіння, спілкування, праці для розвитку загальних і спеціальних здібностей. Сензитивність цього віку для розвитку здібностей. Збільшення індивідуальних відмінностей між підлітками.

Пізнавальні і творчі інтереси підлітка як передумова для занять різними видами діяльності і як джерело для формування у них ділових якостей особистості. Особливе значення самостійності, виявлення ініціативи, діловитості, енергійності, практичності в учінні.

Основні особливості спілкування підлітків з дорослими і однолітками. Диференціація в міжособистісних стосунках, зміни в міжособистісному сприйманні. Диференціація взаємостосунків підлітків з однолітками, дорослими і особливості цих взаємин. Причини активізації спілкування з однолітками. Виникнення товариських і дружніх стосунків, їх значення для підлітків.

Психологія важковиховуваного підлітка. Причини появи важких підлітків. Роль помилок в сімейному вихованні у виникненні негативної поведінки в цьому віці: турбота лише про матеріальне благополуччя сім'ї на шкоду духовному, моральному; неправильне застосування методів і засобів впливу на дитину без урахування педагогічних вимог; формалізм у взаєминах батьків і дітей; безконтрольність; суперечливі вимоги до дитини. Ізольованість в класному колективі як фактор педагогічної занедбаності. Психічні порушення і їх вплив на поведінку в деяких «важких» підлітків.

Психологічні особливості важковиховуваних учнів: відхилення від норм поведінки: прогулювання уроків, порушення загально - шкільної дисципліни; відставання або відхилення в розвитку психічних функцій; ослаблення пізнавальних інтересів; низький рівень вольової регуляції та планування діяльності; бар'єр в спілкуванні з дорослими, примітивні уявлення про моральні поняття, нездатність управляти своїми емоціями, настроями, поведінкою; низька правосвідомість; вільний час – фактор деморалізації підлітка.

Особливості роботи з важковиховуваними дітьми. Способи виходу зі створеної ситуації: підняття рівня домагань; знаходження іншої сфери діяльності. Етапи роботи з важковиховуваними: виявлення позитивних потенціальних можливостей; розроблення індивідуальної програми впливу, добір найефективніших засобів і методів індивідуального впливу. Принципи роботи з важковиховуваними: посиленість, поступовість в ускладненні завдань, деталізація вимог, систематичний контроль, своєчасна об'єктивна оцінка. Особливості педагогічного такту: приймати підлітка за рівноправного, зважати на його думку, поважати, довіряти; педагогічний оптимізм, опора на колектив однолітків, формування ідеалів у школярів, робота з батьками.

Психологія ранньої юності. Поняття юності і її вікові групи. Теорії юнацького віку: біологічна, психологічна, психоаналітична, соціологічна. Ставлення до діяльності – важливий фактор становлення і формування соціально зрілої особистості. Основні напрямки розвитку свідомості особистості в юнацькому віці. Криза юності. Проблема вибору: «ким бути», «яким бути». Зміна провідної діяльності та особливості навчальної діяльності в ранній юності. Розвиток самоусвідомлення та самовизначення. Формування світогляду і переконань їх особливості в сучасних умовах. Сензитивність розвитку здібностей в юнацькому віці. Диференціація розумових здібностей у хлопців та дівчат в юнацькому віці. Новоутворення юнацького віку.

Особливості розумової діяльності в ранній юності. Формування індивідуального стилю розумової діяльності. Розвиток сприймання, довільність його форм, перцептивних дій, планомірне спостереження за об'єктами. Формування теоретичного мислення і стилю розумової діяльності.

Особливості пам'яті, її спеціалізація. Особливості мислення. Дивергентне мислення. Оволодіння складними інтелектуальними операціями, збагачення понятійного апарату. Розвиток властивостей уваги: збільшення обсягу, тривалості та інтенсивності. Залежність уваги від спрямованості інтересів. Уява в юнацькому віці, її значення в усвідомленні реальності.

Романтика, мрії та ідеали, дружба і любов в ранньому юнацькому віці. Розвиток стосунків із однолітками та дорослими. Рольова диференціація і стабілізація цих стосунків. Основні критерії у виборі друзів. Статеві відмінності сприйняття процесу дружби в ранній юності.

Психологія дорослості. Вік дорослості як стабільний період життя людини. Вікова періодизація віку дорослості Дж. Біррена, Д.Б. Бромлей, Г.Крайг, Б.Г. Ананьєва.

Анатомо-фізіологічні особливості періоду дорослості: рання дорослість, середній вік, пізня дорослість.

Розвиток психічних процесів у період дорослості.

Психосоціальний розвиток дорослих: три аспекти – Я – як індивідум, Я – як член родини, Я – як фахівець. Генеративність. Середня дорослість. Середина життя. Пізня дорослість.

Криза віку дорослості: нормальна (нормативна) та аномальна (ненормативна). Я-інтеграція.

Біографічні кризи (Р.Ахмеров): криза нереалізованості, криза спустошеності, криза безперспективності; криза становлення особистості, криза здоров'я, термінальна криза, криза значущих стосунків, криза особистісної автономії, криза самореалізації, криза життєвих помилок.

Рекомендована література

1. Абрамова Г.С. Возрастная психология / Г.С. Абрамова. – М., 1997. – 270 с.
2. Бернс Р.В. Развитие Я-концепции и воспитание. – М., 1986. – С.28 – 43.
3. Бреслав Г.М. Эмоциональные особенности формирования личности в детстве: норма и отклонения / Г.М. Бреслав. – М., 1990. – С. 7 – 25.
4. В мире подростка / Под ред. А.А.Бодалёва. – М., 1982. – С. 40 – 50.
5. Валлон А. Психическое развитие ребенка / А. Валлон. – М.: Питер, 2002. – 196 с.
6. Вікова психологія / Г.С.Костюк. – К.: Рад.школа, 1976. – 268 с.
7. Вікова та педагогічна психологія: Навч.посіб. / О.В.Скрипченко, Л.В.Долинська, З.Огороднійчук та ін. – К.: Просвіта, 2001. – 416 с.
8. Выготский Л.С. Воображение и творчество в детском возрасте / Л.С. Выготский. – М. Просвещение, 1991. – 36 с.
9. Гальперин П.Я. Актуальные проблемы возрастной психологии / П. Я. Гальперин, А.В. Запорожец, С.Н. Карпова. – М., 1978. – С.7 – 27.
10. Гуревич К.М. Индивидуально-психологические особенности школьников / К.М. Гуревич. – М., 1988. – 40 с.
11. Дуткевич Т.В. Дитяча психологія. Навчальний посібник/ Т.В. Дуткевич. – К.: Центр учбової літератури, 2012. – 424 с.
12. Дьяченко О.М. Психическое развитие дошкольников / О.М. Дьяченко, Т.В. Лаврентьева. – М., 1984. – С. 7 – 22.
13. Заброцький М.М. Вікова психологія: Навч. Посібник / М.М. Заброцький. – К.: МАУП, 1998. – 92 с.
14. Захарова А.В. Психология обучения старшеклассников. – М.: Знание, – 1976. – С. 20 – 34.
15. Кон И.С. Психология ранней юности / И. С. Кон. – М., 1989. – 237 с.
16. Кон И.С. Психология юношеского возраста / И.С. Кон. – М.: Просвещение, 1988. – 237 с.
17. Кравцов Г.Г. Шестилетний ребенок: психологическая готовность к школе / Г.Г. Кравцов, Е.Е. Кравцова. – М., 1987. – С. 24 – 31.
18. Леонтьев А.Н. К проблеме развития психики ребенка / А.Н. Леонтьев // Избранные психологические произведения в 2-х томах. – Т.1. – М., 1983. – С. 3 – 35.
19. Маркова А.К. Психология обучения подростка / А.К. Маркова. – М., 1975. – С. 20 – 50.
20. Масару Ибука После трех уже поздно / Ибука Масару. – М.: Знание. – 1991. – 35с.
21. Матюхин М.В. Мотивация учения младших школьников / М.В. Матюхин. – М., 1984. – С.7 – 15.

22. Мишель Кле Психология подростка. Психосексуальное развитие / Кле Мишель. – М., 1991. – 320 с.
23. Мухина В.С. Детская психология: Учебник для студентов педагогических институтов / В.С. Мухина. – М., 1985. – 326 с.
24. Мухина В.С. Проблемы генезиса личности / В.С. Мухина. – М.: Просвещение, 1985. – С. 5 – 26.
25. Немов Р.С. Психология: Пособие для студ. высших пед. ВУЗов / Р.С. Немов. – М.: ВЛАДОС, 1999. – Т2. – 608 с.
26. Обухова Л.Ф. Концепция Жана Пиаже: за и против / Л.Ф. Обухова. – М., 1981. – С.3 – 15.
27. Павелків Р.В. Вікова психологія / Р.В. Павелків. - Вид. 2-е, стер. - К.: Кондор, 2015. - 469 с.
28. Павелків Р.В. Дитяча психологія: навч.поібник / Р.В. Павелків, О.П. Цигипало. – К. : Академвидав, 2008. – 432 с.
29. Практикум по возрастной психологии / Под ред. А.И.Щербакова. – М.: Просвещение, 1987. – С.3 – 50.
30. Рабочая книга школьного психолога / Под ред. И.В.Дубровиной. – М.: Педагогика, 1988. – 365 с.
31. Райс Ф. Психология подросткового и юношеского возраста / Ф. Райс. – СПб.: Изд-во «Питер», 2000. – 656 с.
32. Рыбалко Е.Ф. Возрастная и дифференциальная психология: Учеб.пособие / Е.Ф. Рыбалко. – Л., 1990. – 256 с.
33. Савчин М.В. Вікова психологія: Навч. Посіб / М.В. Савчин, Л.П. Василенко. – К.: Академвидав, 2005. – 360 с.
34. Сергієнкова О.П. Вікова психологія: Навчальний посібник / О.П. Сергієнкова, О.А. Столярчук, О.П. Коханова, О.В. Пасека. – К. : «Центр учбової літератури», 2012. – 376 с.
35. Скрипченко О.В. Вікова та педагогічна психологія. Навч.посібн. / О.В. Скрипченко, Л.В. Долинська, З.В. Огороднійчук. –К. : Просвіта, 2001. – 416 с.
36. Учебная деятельность младших школьников: диагностика и коррекция неблагополучий / Под ред. Ю.З Гильбуха. – К. 1993. – С. 18 – 35.
37. Формирование личности старшеклассника / Под ред. И.В.Дубровиной. – М.: Педагогика, 1989. – С. 15 – 35.
38. Хрестоматия по возрастной и пед. психологии. / Под ред. И.И. Ильясова, В.Я.Ляудис. – Изд. МГУ, 1981.
39. Эльконин Д.Б. Детская психология / Д.Б. Эльконин. – М., 1960. – 328с.
40. Эриксон Э. Детство и общество / Э. Эриксон [сокр. пер. с англ.С.Ю. Бельчукова]. – М., 1992. – С. 25 – 32.
41. Якобсон П.М. Эмоциональная жизнь школьника / П.М. Якобсон. – М., 1966. – С.142 – 169.

ПСИХОДІАГНОСТИКА

Предмет психодіагностики. Визначення психодіагностики як науки. Основні завдання наукової і практичної психодіагностики. Напрямки досліджень в області практичного застосування психодіагностики: оптимізація процесів навчання та виховання; профвідбір, профконсультування, професійне навчання; судово-психологічна експертиза; індивідуально-психологічне консультування. Витоки психодіагностики як науки. Основні етапи історії психодіагностики. Розвиток вітчизняної психодіагностики.

Професійно-етичні аспекти психодіагностики. Рівень кваліфікації людей, які застосовують діагностичні методики. Професійна відповідальність видавців тестів. Захист недоторканості особистого життя. Конфіденційність. Повідомлення результатів обстеження. Принципи психодіагностики.

Класифікація методів психодіагностики. Загальна характеристика психодіагностичних методів. Методи психодіагностики на основі спостереження.

Опитувальні психодіагностичні методи. Об'єктивні психодіагностичні методи. Експериментальні методи психодіагностики.

Тест як основний інструмент психодіагностики.

Класифікація психодіагностичних методик за різними основами (за ступенем формалізації процесу, залежно від стимульного матеріалу, за типом тестових задач, за формою процедури обстеження, за направленістю, за об'єктом оцінки). Основні діагностичні підходи до дослідження (за Бурлачуком Л.Ф.).

Особистісні опитувальники та їх види. Проблема достовірності особистісних опитувальників.

Проективна техніка. Класифікація проективних методик: конститутивні, конструктивні, інтерпретативні, катартичні, рефрактивні, експресивні, імпресивні, адитивні.

Психометричні основи психодіагностики. Шкалювання. Типи вимірювальних шкал. Номінативні або шкали найменувань. Порядкові (ординальні) шкали. Шкали інтервалів. Пропорційні або шкали відношень. Контрольні шкали. Класифікація шкал за формою фіксації емпіричних даних (вербальні, графічні, числові).

Стандартизація шкал. Параметри найбільш популярних стандартних шкал. Основні види шкальних оцінок.

Норми тесту. Відносність норм.

Надійність тестів. Основні види надійності та способи їх визначення (надійність паралельних форм, ретестова та частин тесту).

Валідність тестів. Типи валідності (змістовна, критеріальна, конструктивна).

Діагностика інтелекту. Теоретичні проблеми тестування інтелекту. Поняття про інтелект. Основні підходи до визначення інтелекту.

Структура інтелекту. Монофакторні та мультифакторні теорії інтелекту. Теорія інтелекту Спірмена (С. Spearman, 1927), ієрархічна теорія інтелекту Вернона (P.E. Vernon, 1950), триадне уявлення про структуру інтелекту за Кеттелом (Cattell R.B., Horn J., 1974), мультифакторні теорії інтелекту Терстоуна (Thurstone, 1948) та Гілфорда (Yilford J.P., 1967), теорія інтелекту Мейлі (Meili R., 1964).

Вродженість та набутість інтелекту: інтелект і спадковість, інтелект і біологічне середовище, інтелект і соціальне середовище. Вчення про задатки як передумову розвитку інтелекту.

Інтелект і особистість.

Діагностика інтелекту. Основні методи дослідження інтелекту. Основні методи дослідження інтелекту. Шкали вимірювання інтелекту Д. Векслера. Тест структури інтелекту Р. Амтхауера (1953, 1973). Аналітичний тест інтелекту Р. Мейлі (1928). Прогресивні матриці Дж. Равена (1936). Шкільний тест розумового розвитку («ШТРР»).

Діагностика креативності. Основні підходи до проблеми творчих здібностей. Креативність та інтелект. Креативність та особистість. «Теорія інтелектуального порогу» Е. П. Торренса. Концепції креативності.

Діагностика дивергентної продуктивності за тестами Дж. Гілфорда.

Тести креативності Е. П. Торренса: вербальний, образотворчий, поведінковий.

Діагностика вербальної креативності за тестом С.Медніка.

Вивчення творчих здібностей у вітчизняній психології. Інтелектуальна ініціатива і метод „креативного поля» Д.Б.Богоявленської.

Діагностичні можливості тестів креативності. Регламентація поведінки в ситуаціях тестування креативності та інтелекту.

Психодіагностика особистості. Класифікація методів дослідження особистості. Найважливіші напрямки дослідження особистості.

Визначення риси. Характеристика трьох рівнів психічної регуляції – організмичного, індивідного та особистісного. Класи рис за походженням і сферою застосування (конституціональні, індивідні, особистісні).

Психодіагностика конституційних диспозицій (темпераменту). Тест-опитувальник Я. Стреляу. Тест-опитувальник В. Русалова. Тест-опитувальник Г. Айзенка.

Психодіагностика соціально-обумовлених диспозицій (характеру). Опитувальник «Шістнадцять особистісних факторів» Р.Кеттела.

Патохарактерологічна діагностика. Міннесотський багатоаспектний особистісний опитувальник (MMPI) та його модифікації (MMPL, CMPL). Патохарактерологічний діагностичний опитувальник (ПДО) А.Лічко. Опитувальник Шмішека Г.

Психодіагностика мотивації. Основні параметри мотиваційної сфери людини. Мотив і мотивація. Мотиви і потреби. Основні індикатори мотивації, які використовуються в психодіагностиці.

Методи психодіагностики мотиваційної сфери особистості. Прямі методи. Когнітивна репрезентація. Особистісні опитувальники. «Список особистісних переваг» А.Едвардса; Опитувальник для виміру афіліативної тенденції та чутливості до нехтування А.Мехрабіана; Опитувальник для виміру результуючої тенденції мотивації досягнення (RAM) А.Мехрабіана; Опитувальник потреби в досягненні (ПД) Ю.Орлова.

Проективні методи: Тест тематичної апперцепції (ТАТ) Г.Мюррея; Методика малюнкової фрустрації С. Розенцвейга; Методика мотиваційної індукції Ж. Ньютона (МІМ).

Діагностика мотивів через когнітивні оцінки. Тест гумористичних фраз (ТЮФ) А.Шмельова і В.Болдирєвої.

Психодіагностика стану. Поняття про стан в психодіагностичному дослідженні.

Основні методи психодіагностики стану. Психометричні методи. Методи суб'єктивної оцінки: опитувальники (шкала «Прояви тривожності» Дж.Тейлора; шкала реактивної і особистісної тривожності Спілбергера-Ханіна); методики суб'єктивного шкалювання станів (семантичний диференціал Осгуда Ч.; «Самопочуття. Активність. Настрій»(САН).

Психодіагностика міжособистісних стосунків. Об'єкт дослідження міжособистісних стосунків.

Основні методи дослідження міжособистісних стосунків. Інтерперсональний діагноз Лірі Т. Методика гомеостатичного типу «Сумісний тест Роршаха». Методика «Малюнок сім'ї», «Кінетичний малюнок сім'ї».

Психодіагностика самосвідомості. Предмет діагностики самосвідомості. Фактори, які впливають на самоопис і його інтерпретацію.

Основні методи дослідження самосвідомості. Стандартизовані самозвіти у формі описів і самоописів. Тест-опитувальники: Опитувальник самоставлення Століна В.; Шкала дитячої «Я»- концепції Пірса-Харріса; Шкала самоповаги Розенберга М. Контрольні списки (контрольний список прикметників Гоха Г.). Шкальна техніка (семантичний диференціал Осгуда Ч.).

Нестандартизовані самозвіти (тест 20 тверджень самоставлення Куна М. і Мак-Портланда Т.).

Ідеографічні техніки (техніка репертуарних решіток Келлі Г.).

Проективні техніки. Тест «Намалюй людину» Маховера К. Тест тематичної апперцепції (ТАТ) Моргана Х. І Мюррея Г. Методика «Закінчення речення». Тест Роршаха Г. «Я» соціально-символічні завдання.

Рефрактивні техніки (методики керованої проекції Століна В.).

Методи виміру локусу контролю. Шкала локусу контролю Дж.Роттера. Опитувальник рівня суб'єктивного контролю (УСК) Бажина К. та ін. Опитувальник суб'єктивної локалізації контролю (ОСЛК) Пантелеєва, Століна.

Психодіагностична робота з дітьми дошкільного віку. Особливості психодіагностики дітей дошкільного віку. Методи діагностики пізнавальних процесів дошкільників. Психодіагностика особистісних рис і міжособистісних стосунків у дошкільників

Діагностика готовності до навчання в школі, її практична обґрунтованість.

Поняття «психологічної готовності до навчання в школі» та її компоненти. Аналіз існуючих методів у визначенні готовності до школи. «Орієнтаційний тест шкільної зрілості» Керна-Йірасека. Програма діагностика психологічної готовності до школи Н.І.Гуткіної. Методика «Узор» Л.І.Цеханської. Методика «Графічний диктант» Д.Б.Ельконіна.

Особливості психологічної роботи з дітьми молодшого шкільного віку. Особливості психодіагностики дітей молодшого шкільного віку. Методи діагностики рівня розвитку пізнавальних процесів молодших школярів. Оцінка уваги молодших школярів: стійкості, обсягу динамічної уваги, переключення уваги.

Оцінка короткочасної пам'яті дитини молодшого шкільного віку.

Оцінка мислення молодшого школяра: вербально-логічного, образного мислення, діагностика інтелекту.

Методи вивчення особистості і міжособистісних стосунків молодших школярів.

Методи діагностики готовності учнів 3(4) класів до переходу в середню школу.

Робота психолога з учнями підліткового та юнацького віку. Особливості психодіагностики учнів підліткового та юнацького віку. Методи психодіагностики пізнавальних процесів у підлітковому та юнацькому віці. Методи діагностики особистості і міжособистісних стосунків у підлітковому та юнацькому віці.

Дослідження пізнавальних інтересів юнаків у зв'язку з завданнями профорієнтації: вивчення професійних намірів старшокласників; вивчення професійних інтересів учнів.

Рекомендована література

1. Анастаси А. Психологическое тестирование / А. Анастаси, С.Урбина. – СПб.: Питер, 2001. – 688 с.
2. Блейхер В. М. Патопсихологическая диагностика / В.М. Блейхер, И.В. Крук. – К.: Здоров'я, 1986. – 280 с.
3. Блейхер В.М. Психологическая диагностика интеллекта и личности / В.М. Блейхер, Л.Ф. Бурлачук. - К.: Вища школа, 1978. - 142с.
4. Богданова Т.Г. Диагностика познавательной сферы ребенка / Т.Г. Богданова, Т.В.Корнилова. - К.: КоФР, 1997. - 68 с.
5. Богоявленская Д. Б. Интеллектуальная активность как проблема творчества / Д.Б. Богоявленская. – Ростов-на-Дону, 1983. – 173с.
6. Бодалев А. А. Общая психодіагностика / А.А. Бодалев, В.В. Столин. – СПб.: Изд-во «Речь», 2004. – 440 с.
7. Бурлачук Л.Ф. Словарь-справочник по психодіагностике / Л.Ф. Бурлачук, С.М. Морозов. – СПб.: Питер, 2002. – 528 с.
8. Бурлачук Л. Ф. Психодіагностика: Учебное пособие / Л.Ф. Бурлачук. – СПб.: Питер, 2002. – 352 с.
9. Бурлачук Л.Ф. Психодіагностика личности / Л.Ф. Бурлачук. - К.: Здоровье, 1989.-168с.
10. Галян І.М. Психодіагностика: Навчальний посібник / І.М. Галян. – К. : Акаднмвидав, 2011. – 464 с.
11. Гуткина Н. И. Психологическая готовность к школе / Н.И. Гуткина. – М.: Компенс-центр, 1993. – 176с.
12. Готовность детей к школе. Диагностика психического развития и коррекция его неблагоприятных вариантов: Методические разработки для школьного психолога / Е. А. Бугрименко, А. Л. Венгер, К. Н. Поливанова, Е. Ю. Сушкова. - М., 1989. – 88 с.
13. Готтсданкер Р. Основы психологического эксперимента: Учеб. пособие. Пер.с англ. / Р.Готсданкер - М.: Изд-во Моск. ун-та, 1982. - 464 с.

14. Дружинин В. Н. Когнитивные способности: структура, диагностика, развитие / В.Н. Дружинин. – М.: ПЕР СЭ; СПб.: ИМАТОН-М, 2001. – 224 с.
15. Дружинин В. Н. Психодиагностика общих способностей / В.Н. Дружинин. – М.: «Академия», 1996. – 224 с.
16. Ингенкамп К. Педагогическая диагностика: Пер. с нем. / К. Ингенкамп. - М.: Педагогика, 1991. - 240с.
17. Клайн П. Справочное руководство по конструированию тестов. Введение в психометрическое проектирование. Пер. с англ. / П. Клайн. – Киев, 1994. – 283 с.
18. Мельников В. М., Ямпольский Л. Т. Введение в экспериментальную психологию личности / В.М. Мельников, Л.Т. Ямпольский. - М.: Просвещение, 1985. - 319с.
19. Методы психологической диагностики. - М.: РАН, Институт психологии, 1994.
20. Методи психодіагностики підлітків: навч. посіб. з пропедагичної практики для студ. пед. спеціальностей / за ред. О.Д. Кравченко, В.Ф. Моргуна. – Полтава, 1995. – С. 62–76.
21. Моргун В.Ф. Основи психологічної діагностики: навч.посіб.-3-є видання / В.Ф. Моргун, І.Г. Тітов. - – К.: Видавничий Дім «Слово», 2013. – 464с.
22. Научно-методические основы использования в школьной психологической службе конкретных психодиагностических методик / Под ред. Дубровиной И.В. - М.: Изд. АПН СССР, 1988. - 166с.
23. Немов Р.С. Психология. Кн. 3: Экспериментальная педагогическая психология и психодіагностика / Р.С. Немов. - М.: Просвещение: ВЛАДОС, 1995. – 512с.
24. Непомнящая Н. И. Психодиагностика личности: Теория и практика: Учеб. Пособие для студ. высш. учеб. Заведений / Н.И. Непомнящая. – М.: ВЛАДОС, 2001. – 192 с.
25. Носс И. Н. Руководство по психодиагностике / И.Н. Носс. – М.: Изд-во Института психотерапии, 2005. – 688 с.
26. Общая психодиагностика / Под ред. Бодалева А.А., Столина В.В. - М.: Изд-во Моск. ун-та, 1987. - 304с.
27. Основы психодиагностики / Под общей ред. Шмелева А.Г. - Москва, Ростов-на-Дону: «Феникс», 1996. - 544с.
28. Основы психологии: Практикум / Ред.-сост. Л. Д. Столяренко. Изд-е 5-е. – Ростов н/Д.: «Феникс», 2004. – 704с.
29. Пашукова Т.І. Практикум із загальної психології / Т.І. Пашукова, А.І. Допіра, Г.В. Дьяконов / За ред. Т.І. Пашукової. – К. : Т-во “Знання”, КОО, – 2000. – С. 114–122.
30. Практикум по общей, экспериментальной и прикладной психологии / Под общей ред. А. А. Крылова, С. А. Маничева. - СПб.: Изд-во «Питер», 2000. – 560 с.
31. Практикум по психодиагностике: психодиагностика мотивации и саморегуляции / Бабина В.С., Дукаревич М.З., Ениколопов С.Н. и др.; ред.кол. А.И. Зеличенко, И.М. Карлинская, С.Р. Пантелеев, А.Г. Шмелёв и др., – М. : Изд-во Моск. ун-та, 1990. – С. 129–139, 116–129.
32. Практическая психология образования: Учебник / Под ред. Дубровиной И.В. 2-е изд. - М.: ТЦ «Сфера», 1998. – 528 с.
33. Психологическая диагностика: Проблемы и исследования / Под ред. К.М.Гуревича. - М.: Педагогика, 1981.-232с.
34. Психологическая диагностика: Учебник для вузов / Под ред. М. К. Акимовой, К. М. Гуревича. – СПб.: Питер, 2005. – 652 с.
35. Психология личности: Тесты, опросники, методики / Авторы-составители: Н. В. Киршева, Н. В. Рябчикова. - М.: Геликон, 1995. – 220 с.
36. Психология одаренности детей и подростков / Под ред. Н. С. Лейтеса. – М.: Академия, 1996. – 416 с.
37. Психология. Учебник для гуманитарных вузов / Под. общ. ред. В. Н. Дружинина.. – СПб.: Питер, 2001. – 656 с.
38. Рабочая книга школьного психолога / Под ред. И. В. Дубровиной.-М.: Просвещение, 1991.-303с.

39. Рибалка В.В. Психологія розвитку творчої особистості: Навч. Посібник / В.В. Рибалка.– К.,ІЗМН, 1996.–236с.
40. Рогов Е. И. Настольная книга практического психолога в образовании: Учебное пособие / Е.И. Рогов. - М.: ВЛАДОС, 1995. – 529 с.
41. Собчик Л. Н. Психология индивидуальности. Теория и практика психодиагностики / Л.Н. Собчик. – СПб.: «Речь», 2003. – 624 с.
42. Сонин В. А. Психодиагностическое познание профессиональной деятельности: Учебн. Пособие / В.А. Сонин. – СПб.: «Речь», 2004. – 408с.

ОСНОВИ ПСИХОКОРЕКЦІЇ

Психологічна корекція в системі психологічної практики. Поняття про психологічну корекцію. Місце і роль психологічної корекції в сучасній психологічній науці і практиці.

Принципи (гуманність, суб'єктивність, реалістичність, психологічна безпека, анонімність), цілі і завдання психокорекційної роботи (подолання психічних проблем і труднощів у розвитку, повноцінний розвиток і функціонування особистості, корекція неповної сформованості, недостатнього розвитку різних сфер психічної реальності людини).

Види психокорекції: корекція пізнавальної сфери людини, корекція емоційно-вольової і мотиваційної сфер особистості, корекція деяких деструктивних чи несформованих форм поведінки, корекція невротичних станів, корекція дитячо-батьківських стосунків та ін. форм взаємодії.

Техніко-процесуальна складова психокорекційної роботи. Поняття про психокорекційну ситуацію.

Особливості складання психокорекційних програм. Види психокорекційних програм. Основні категорії психологічної корекції. Завдання психокорекційних програм. Моделі психокорекційних програм: загальні, типові, індивідуальні. Вимоги до психокорекційної програми. Принципи складання корекційно-розвивальних програм, методичні вимоги до складання психокорекційних програм, блоки психокорекційного комплексу, приклади програм.

Корекційні прийоми і вправи: прийоми розвитку навичок особистісної рефлексії і саморегуляції, прийоми і вправи розвитку пізнавальної сфери, прийоми і вправи розвитку комунікативної сфери, прийоми і вправи розвитку мотиваційної сфери.

Методи психологічної корекції: психоаналітичні методи корекційної роботи, когнітивно-біхевіористичні методи корекційної роботи, екзистенційно-гуманістичні методи корекційної роботи; ігротерапія, арттерапія, музикотерапія, бібліотерапія, казкотерапія та ін.

Основні напрямки у сучасній зарубіжній психокорекційній практиці. Психодинамічний напрямок: класичний психоаналіз: корекційні впливи в класичному психоаналізі; аналітична індивідуальна психокорекція А.Адлера; клієнт-центрований підхід К.Роджерса; логотерапія; екзистенціальний напрямок.

Поведінковий напрямок: класична теорія умовних рефлексів І.П.Павлова; теорія оперантної зумовленості Е.Торндайка і Б.Скіннера; мультимодальне програмування, або мультимодальна поведінкова корекція (А.Лазарус, А.Бандура, Т.Нейланд і ін.).

Когнітивний напрямок (особливості когнітивної психокорекції): раціонально-емотивна терапія (РЕТ) А.Елліса; когнітивний підхід А.Бека; реальнісна терапія У.Глассера.

Трансактний аналіз. Трансактний аналіз Е.Берна.

Гештальттерапія. Гештальттерапія Ф.Перзла.

Методи, методики та технології практичної психокорекції. Методи практичної корекції. *Ігротерапія.* Основні види та форми ігротерапії. Вимоги до обладнання та поведінки психолога-ігротерапевта. Основні психологічні механізми корекційного впливу

гри. Основні функції психолога, що веде ігрові заняття. Принципи здійснення ігротерапії. Основні види і форми ігротерапії. Вимоги до психолога-ігротерапевта.

Арт-терапія. Загальна характеристика методу. Механізм психологічного корекційного впливу, характерний для методу арттерапії. Цілі арттерапії. Прийоми арттерапії. Дві форми арттерапії: пасивна й активна. Заняття з арттерапії: структуровані і неструктуровані. Варіанти використання методу арттерапії. Основні напрямки в арттерапії. Динамічно орієнтована арттерапія. Гештальторієнтована арттерапія.

Музикотерапія. Головний чинник впливу (прослуховування музичних творів, індивідуальне і групове музициювання). Психологічні механізми корекційного впливу музикотерапії: (катарсис, емоційна розрядка, регулювання емоційного стану, полегшення усвідомлення власних переживань, конфронтація з життєвими проблемами, підвищення соціальної активності, придбання нових засобів емоційної експресії, полегшення формування нових відношень і установок). Активна музикотерапія. Рецептивна музикотерапія.

Бібліотерапія. Спеціальний корекційний вплив на клієнта за допомогою читання спеціально підібраної літератури. Методика бібліотерапії і бібліотерапевтичної рецептури. Орієнтування в можливостях бібліотерапії і її жанрів. Вироблення системи читання. Неспецифічні процеси: (заспокоєння; задоволення; радість; почуття впевненості в собі; віра у свої можливості; задоволення собою; достатня загальна психічна активність). Специфічні корекційні процеси.

Танцювальна терапія. Ціль танцювальної терапії. Основна задача груп танцювальної терапії. Поглиблення усвідомлення членами групи власного тіла і можливостей його використання. Посилення почуття власної гідності. Розвиток соціальних навичок.

Проективний малюнок. Теми, запропоновані для малювання (класифікація С. Кратохвила): вільне малювання, комунікативне малювання, спільне малювання, додаткове малювання. Два засоби роботи з готовими малюнками. Інтерпретації проективного малюнка. Створення художніх уяв. Основні етапи корекційного процесу з використанням методу проективного малювання.

Казкотерапія. Можливості роботи з казкою. Використання казки як метафори. Основні прийоми роботи з казкою. Аналіз казок. Розповідання казок. Переписування казок. Постановка казок за допомогою ляльок. Складання казок.

Лялькотерапія. Використання ляльок для відреагування значимих емоційних станів. Варіанти ляльок: ляльки-маріонетки, пальчикові ляльки, тіньові ляльки, мотузкові ляльки, площинні ляльки, ляльки-рукавички, ляльки-костюми.

Психогімнастика. Психогімнастика як невербальний метод групової роботи. Методичні прийоми. Стадії або етапи: підготовчий, пантомімічний, заключний.

Корекція пізнавальної діяльності особистості. Основи організації і корекції пізнавальної діяльності особистості. Завдання корекції пізнавальної діяльності. Прийоми розвитку уваги, сприймання, розумової діяльності, пам'яті, уяви та творчих здібностей на різних етапах онтогенезу.

Методи корекції особистісних проблем і поведінки. Особливості вибору методів корекції особистісної сфери людини. Використання методів когнітивної терапії, гештальттерапії, психодрами, сугестивних методів, тілесної, ігрової, зображувальної, поведінкової терапії, музики, танцю, ритміки, психогімнастики з колекційною метою.

Теоретичні засади групової психокорекційної роботи. Специфіка групової форми психокорекції. Завдання групової психокорекції.

Елементи психокорекційного процесу. Психокорекційна ситуація.

Основні види психокорекційних груп. Психологія груп. Переваги групової форми роботи. Психокорекційні групи.

Класифікація і основні види психокорекційних груп: психотерапевтичні групи (групи зустрічей, група психодрами, гештальт-групи, група тілесної терапії, темо центрована взаємодія, групи терапії мистецтвом), тренінгові групи (Т-групи, групи тренінгу вмінь, тренінг самоствердження, соціально-психологічний тренінг). Їх характеристика.

Склад і учасники груп. Динамічні процеси в психокорекційній групі (згуртованість, лідерство і керівництво, генезис).

Основні методи, методичні прийоми і техніки групової психокорекції. Базові методи групової психокорекції (групова дискусія, рольова гра, психогімнастика, проєктивний малюнок, музикотерапія).

Додаткові психокорекційні методи і прийоми.

Вікова специфіка групової психокорекційної роботи. Мета, завдання і принципи психокорекційної роботи з дітьми і підлітками. Методи корекційної роботи з дітьми і підлітками (ігротерапія, арттерапія, тренінг, психогімнастикастатусна терапія). Показання і протипоказання до групової форми психокорекційної роботи з дітьми та підлітками. Рекомендації з формування дитячої психокорекційної групи (критерії відбору у групу, розмір групи, композиція групи, тип групи). Організація групової роботи з дітьми та підлітками (режим роботи групи, етапи реалізації програми групової психокорекції). Оцінка ефективності проведеної з групою роботи.

Організація групової психокорекційної роботи з дорослими. Специфіка роботи з дорослими. Основні принципи складання психокорекційних програм. Основні вимоги до них. Формування психокорекційних груп: створення і організація групи, місце і умови роботи групи. Оцінка ефективності роботи групи. Невдачі і труднощі групової психокорекційної роботи з дорослими. Психологічні проблеми клієнтів і методи роботи з ними.

Рекомендована література

1. Битянова М.Р. Организация психологической работы в школе / М.Р. Битянова. – М., 2000. – 298 с.
2. Битянова М.Р. Работа психолога в начальной школе / М.Р. Битянова, Т.В. Азарова, Е.И. Афанасьева, Н.Л. Васильева. – М., 2001. – 352 с.
3. Дубровина И.В. Рабочая книга школьного психолога / И.В. Дубровина. – М., 1996. – 326 с.
4. Ежова Н.Н. Рабочая книга практического психолога / Н.Н. Ежова [серия «Психологический практикум»]. – Ростов на Дону, 2004. – 320 с.
5. Овчарова Р.В. Справочная книга школьного психолога / Р.В. Овчарова. – 2-е изд. – М., 1996. – 352 с.
6. Овчарова Р.В. Технологии практического психолога образования / Р.В. Овчарова. – М.: 2001. – 448 с.
7. Кузікова С.Б. Теорія і практика вікової психокорекції: Навч. Посібник / С.Б. Кузікова. – Суми: ВТД «Університетська книга», 2006. – 384 с.
8. Рогов Е.И. Настольная книга практического психолога: Учеб. пособие: В 2 кн. / Е.И. Рогов [3-е изд.]. - М., 2001. – 480 с.
9. Хухлаева О.В. Практические материалы для работы с детьми 3–9 лет. Психологические игры, упражнения, сказки / О.В. Хухлаева. – М., 2003. – 176 с.
10. Чернецкая Л.В. Психологические игры и тренинги в детском саду / Л.В. Чернецкая. – Ростов на Дону, 2005. – 128 с.
11. Вачков И.В. Основы технологии группового тренинга. Психотехники: Учебное пособие / И.В. Вачков. - М.: Изд-во «Ось-89», 2000. - 224 с.
12. Групповая психотерапия / Под ред. Б.Карвасарского, С.Ледера. - М.: Медицина, 1990. - 384 с.
13. Зинкевич-Евстигнеева Т.Д. Практикум по сказкотерапии / Т. Д. Зинкевич-Евстигнеева. - СПб.: ООО «Речь», 2000. - 310 с.
14. Кузікова С.Б. Комплексна програма вивчення курсу «Психологічна корекція»: Навчально-методичний посібник / С.Б. Кузікова. - Суми: Редакційно-видавничий відділ СДПУ, 2001. - 80 с.
15. Лейтц Г. Психодрама: теория и практика. Классическая психодрама Я.Л.Морено: Пер. с нем. / Г.Лейтц - М.: Изд. группа «Прогресс», «Уни-верс», 1994. - 352 с.

16. Осипова А.А. Общая психокоррекция: Учебное пособие для студентов вузов / А.А. Осипова. - М.: ТЦ «Сфера», 2000. - 512 с.
17. Роджерс К. Клиентоцентрированная терапия: Пер. с англ. / К. Роджерс. - М.: Рефл-бук, К.: Ваклер, 1997. - 320 с.
18. Рудестам К. Групповая психотерапия. Психокоррекционные группы: теория и практика: Пер. с англ. / Под ред. Л.А. Петровской. -М.: Прогресс, 1990. - 368 с.
19. Чистякова М.И. Психогимнастика / Под ред. М.И.Буянова. - М.: Просвещение, 1990. - 128 с.
20. Яценко Т.С. Психологічні основи групової психокорекції. - К.: Либідь, 1996. - 264 с.

ПСИХОЛОГІЧНЕ КОНСУЛЬТУВАННЯ

Вступ до психологічного консультування. Визначення психологічного консультування. Ролі психолога-консультанта і клієнта у психологічному консультуванні. Місце проведення психологічного консультування. Час, необхідний для консультації.

Основні причини звертання до психологічної консультації: непевність у собі, загроза повторення важких переживань, неможливість самостійно вирішити наявну життєву проблему, психічні розлади, самотність. Види психологічного консультування, їх класифікація.

Професійна підготовка психолога-консультанта. Спеціальні знання й уміння професійно підготовленого консультанта, шляхи отримання.

Робота психологічної консультації, її основні складові. Необхідність знання консультантом організації роботи психологічної консультації. Зміст загальної і спеціальної професійної підготовки психолога-консультанта. Основні аспекти професійної підготовки психолога-консультанта. Шляхи підвищення професійної кваліфікації психолога-консультанта.

Організація роботи психологічної консультації. Основні етапи та процедури психологічного консультування. Загальні питання організації роботи психологічної консультації. Умови проведення та результативність психологічного консультування.

Підбір кадрів для роботи у психологічній консультації. Взаємодія психолога-консультанта з іншими фахівцями-консультантами. Загальні питання, пов'язані з підготовкою до психологічного консультування. Режим роботи психологічної консультації. Розподіл обов'язків між працівниками психологічної консультації.

Технології консультативної взаємодії. Поняття і вступні зауваження про технічні прийоми психологічного консультування. Універсальні та спеціальні техніки психологічного консультування. Техніки початкового та завершального етапів консультування. Забезпечення зворотного зв'язку психолога-консультанта з клієнтом. Поводження психолога-консультанта на всіх етапах психологічного консультування. Форми мовленнєвого етикету під час прощання психолога-консультанта з клієнтом. Типові технічні помилки, що допускаються у процесі консультування, способи їх усунення.

Тестування у практиці психологічного консультування. Тестування та його актуальність під час психологічного консультування.

Індивідуальність проблем клієнта. Неможливість точного діагнозу проблеми клієнта без вивчення його психологічних особливостей. Важливість об'єктивної оцінки реального впливу психологічного консультування на особистість клієнта і його поведіння. Використання психологічного тестування у практиці консультування.

Гуманістичний напрямок у психологічному консультуванні. Важливість Я-концепції в становленні особистості, її залежність від способів, котрими люди визначають і за допомогою яких усвідомлюють себе.

Значення атмосфери консультування, її вплив на поведінку клієнта та підвищення почуття власної гідності. Вплив гуманістичних концепцій на теорію і практику психологічної допомоги загалом та консультування зокрема. Карл Роджерс, Абрахам Маслоу, Фріц Перлс, Ерік Берн, Уільям Глассер та їх внесок у практику психологічного консультування. Особистісно-центроване консультування. Прагнення до самоактуалізації як основний мотивуючий стимул для людей.

Психоаналітичний напрямок у психологічному консультуванні. Основна мета психоаналізу – посилити ЕГО клієнта через зняття пригніченості, що відбулося в дитинстві, через заповнення прогалів у пам'яті і створення можливості виносити судження, опираючись на силу ЕГО.

Основні групи людських інстинктів: еротичні або інстинкти життя (лібідо), інстинкти смерті або руйнівні інстинкти. Мотивація за принципом задоволення. Рівні психічного життя – свідомий, передсвідомий, безсвідомий. Склад психічного апарату: ІД, ЕГО, СУПЕР-ЕГО.

Когнітивний напрямок у психологічному консультуванні. Соціально-когнітивна теорія, її значення та сутність.

Альберт Бандура (1925) і його вклад у когнітивний напрямок. Основні когнітивні концепції: самоефективність і саморегулювання. Основні когнітивні здібності: символізація, передбачення, опосередкування, саморегуляція, самоаналіз. Научіння як когнітивний процес.

Саморегулювання поведінки: самоспостереження, оцінні процеси, самореактивні процеси (самовідповіді). Раціонально-емотивне поведінкове консультування як взаємодія почуттів, поведінки і когнітивного процесу.

Альберт Єлліс (1913) - автор нового підходу (раціональної терапії).

Аарон Бек (1921) – автор основ когнітивного консультування чи терапії. Спосіб і процес обробки інформації як основні положення терапії.

Біхевіоральний напрямок у консультуванні. Біхевіоральна теорія як спроба вивчити і пояснити людську поведінку.

І.П.Павлов (1849 – 1936) і його дослідження функціонування півкуль головного мозку.

Д.Уотсон (1878 – 1958) і його погляд на біхевіоризм як на об'єктивну експериментальну галузь природничих знань, в якій розглядається поведінка людей. Набутість реакцій людей.

Формування систем звичок: 1) вісцеріальна чи емоційна; 2) мануальна; 3) ларінгальна або вербальна.

Екзистенційний напрямок у психологічному консультуванні. Екзистенційне консультування як психодинамічна модель, у якій основні внутрішні конфлікти зосереджуються навкруги усвідомлення екзистенційних розладів, що ведуть до виникнення почуття тривоги.

Ірвін Ялом (1931) і Ролло Мей (1909-1994) – основоположники динамічної теорії екзистенційного консультування.

Консультування як основа створення методів захисту від тривоги, що породжуються думками про смерть, свободу, ізоляцію і відсутність смислу існування. Види тривоги (нормальна і невротична). Провина і її види. Основні (4) екзистенційні пограничні проблеми – смерть, ізоляція, свобода і безглуздість (позбавлення смислу).

Головна мета консультування (досягнути того, щоб особистість переживала своє існування як реальне).

Еклектичне та інтегративне психологічне консультування. Мультиmodalьне консультування як еклектичний підхід, що передбачає використання технік, вибраних на основі емпіричних даних і потреб клієнтів, які, здебільшого, реагують у відповідності до своєї модальності.

Концепція модальностей Лазаруса; структурний профіль. Мультимодальний консультант ("хамелеон") та його здатність налаштовувати психоконсультативний процес на модальність клієнта. Використання еклектичного консультування у практиці групового та індивідуального консультування. Мультимодальне дослідження. Таблиця BASIC I. D. Інтегративне консультування життєвим умінням Нельсона – Джоунса.

Психологічне консультування з розвитку здібностей. Проблеми, з якими люди звертаються у психологічну консультацію.

Загальні рекомендації з корекції здібностей у практиці психологічного консультування.

Здатки і соціальні умови як два основних фактори, від яких залежить розвиток здібностей людини. Необхідність раннього виявлення і діагностики задатків для їх своєчасного й активного використання у процесі розвитку здібностей. Умови, що забезпечують повноцінне формування здібностей людини на основі його задатків. Можливості розвитку здібностей за відсутності яскраво виражених задатків. Залежність практичного використання задатків для розвитку здібностей людини від її віку.

Проблеми психолого-педагогічного консультування. Взаємини батьків з дітьми-дошкільниками. Варіанти проблем, що виникають у сфері взаємин батьків з дошкільниками і вимагають проведення психологічного консультування.

Вирішення проблеми трирічної вікової кризи і пов'язаного з ним погіршення взаємин дитини з батьками. Проблема розбіжностей між батьками з приводу методики навчання і виховання дитини дошкільного віку. План проведення консультації на цю тему і способи розв'язання проблеми. Основні аспекти готовності дитини до навчання в школі і відповідні рекомендації щодо роботи з дитиною.

Психологічне консультування з проблем міжособистісної взаємодії. Основні проблеми у міжособистісних стосунках людей і їх причини.

Проблеми у сфері особистих взаємин клієнта з людьми. Особливості взаємин людей різного віку, специфіка їхнього психологічного консультування. Відсутність взаємних симпатій в особистих людських взаєминах. Факти, які потрібно знати і враховувати під час консультування з даної проблеми. Можливі суб'єктивні і об'єктивні (обумовлені обставинами) причини відсутності взаємних симпатій між людьми. Психодіагностика, спрямована на виявлення причин відсутності взаємних симпатій між клієнтом і значущими для нього людьми.

Практичні рекомендації щодо соціально-перцептивної взаємодії. Діагностика причин відсутності у клієнта інтересу до людей. Дефіцит досвіду особистого спілкування клієнта з людьми, його можливі причини. Типовий початок психологічного консультування у випадку відсутності у клієнта вираженого інтересу до людей. План проведення такого консультування. Типові скарги психологові-консультантові з боку клієнта, у якого є проблеми спілкування. Об'єктивні і суб'єктивні причини недостатньої уваги до людини з боку інших людей. Можливі випадки подібних скарг і дії консультанта.

Психологічне консультування з проблем саморегуляції у ділових стосунках. Невдачі у керуванні емоціями в діловому житті. Ознаки і можливі внутрішні і зовнішні причини подібних невдач. Конфлікт потреб, мотивів і інтересів. Слабкість волі клієнта як причина його невдач, можливі шляхи її усунення емоційної саморегуляції. Способи практичного вирішення проблеми емоційної саморегуляції. Підвищена емоційна збудливість клієнта як причина і проблема саморегуляції його поведінки. Невпевненість клієнта в собі. Її причини і шляхи усунення.

Психологічне консультування з проблем сімейної взаємодії. Основні питання сімейного консультування. Проблеми, що найчастіше обговорюються у практиці сімейного консультування.

Умови успішності консультування з сімейних проблем. Необхідність досвіду сімейного життя для психолога-консультанта і знання законів та традицій.

Правила проведення психологічного консультування з сімейних питань, знання і дотримання їх психологом-консультантом. Особливості сімейного консультування клієнтів, що вступають у повторний шлюб чи укладають шлюбний союз у зрілому віці, а також після тривалого періоду самотності. Взаємини з майбутнім чоловіком.

Психологічне консультування з особистісних проблем. Загальне поняття про особисті життєві невдачі людини. Відносність оцінки життєвих подій як невдач, необхідність індивідуального підходу до кожного такого випадку.

Типові життєві невдачі особистого характеру. Невдачі в розвитку потреб і інтересів. Перші практичні кроки в консультуванні з даної проблеми. Типові скарги клієнтів на проблеми емоційного характеру. Приклади неадекватних емоційних реакцій і імпульсивного поведіння людини.

Психологічне консультування з проблем самопочуття і стану здоров'я. Психогенні захворювання. Причини, з якими найчастіше звертаються до психологічної консультації.

Необхідність інформації психологу-консультанту про передісторію захворювання клієнта і спроби його лікування. Виділення й аналіз симптомів, які супроводжують психогенні нездужання клієнта. Типові випадки психологічного консультування з проблем психогенних захворювань. Дії психолога-консультанта у кожному з випадків.

Рекомендована література

1. Абрамова Г.С. Психологическое консультирование: Теория и опыт: Учеб.пособие для студентов высш.пед.учеб.заведений / Г.С. Абрамова. - М.: Academia, 2000.
2. Алешина Ю.Е. Индивидуальное и семейное психологическое консультирование / Ю.Е. Алешина. - М.: Класс, 2000.
3. Бондаренко А.Ф. Психологическая помощь: теория и практика : Учеб.пособие для студентов ст.курсов психол.фак.и отд-ний ун-тов / А.Ф. Бондаренко. - М.: Класс, 2001.
4. Васьковская С.В. Психологическое консультирование: Ситуац. Задачи / С. В. Васьковская. - Киев: Вища шк., 1996.
5. Венгер А.Л. Психологическое консультирование и диагностика: Практ.рук. / А.Л. Венгер. - М.: Генезис, 2001.
6. Горноста́й П.П. Теория и практика психологического консультирования: Пробл. Подход / П. П. Горноста́й.- Киев: Наук.Думка, 1995.
7. Гулина М.А. Терапевтическая и консультативная психология / М. А. Гулина. - СПб.: Речь, 2001.
8. Джорож Р. Консультирование: Теория и практика / Р. Джорож, Т. Христиани. – [Пер. с англ.А.Шадура].- М.:Изд.-во «Эксмо», 2002.
9. Коттлер Д. Психотерапевтическое консультирование / Дж.Коттлер, Р.Браун. – [Пер.с англ. М. Потаповой, А.Ракитиной]. - СПб.: Питер, 2001.
10. Мак М.Р. Практикум по когнитивной терапии / М.Р. Мак. – [Пер.с англ. Т. Саушкиной]. - СПб.: Речь, 2001.
11. Меновщиков В.Ю. Введение в психологическое консультирование / В. Ю. Меновщиков. - М.: Смысл, 2000.
12. Меновщиков В.Ю. Психологическое консультирование: работа с кризисными и проблемными ситуациями / В.Ю.Меновщиков.- М.: Смысл, 2002.
13. Мэй Р. Искусство психологического консультирования: Как давать и обретать душев.здоровье / Р. Мэй. – [Пер.с англ.М.Будыниной, Г.Пимочкиной]. - М.: Апрель Пресс:ЭКСМО-Пресс, 2002.

14. Нельсон-Джоунс Р. Теория и практика консультирования / Р. Нельсон-Джоунс. – [Пер.с англ.Е.Волков и др.]. – СПб.: Питер, 2000.
15. Немов Р.С. Основы психологического консультирования: Учеб. для студентов вузов / Р.С. Немов. - М. : Владос, 1999.
16. Панок В.Г. Психологічне консультивання: теорія та практика: навч.-метод. посібник / В.Г.Панок, І.М.Зварич, Я.В.Чаплак, О.М.Чернописький. - Чернівці: Чернівецький нац. ун-т, 2011. - 272.
17. Роджерс К. О групповой психотерапии / К. Роджерс. - М., 1993.
18. Роджерс К.Р. Клиент-центрированная психотерапия: Теория, соврем. практика и применение / К. Р. Роджерс. – [Пер.с англ. Т.Рожковой и др.]. - М.: Апрель Пресс: ЭКСМО-Пресс, 2002.
19. Техники консультирования и психотерапии: Тексты / Под ред. У.С. Сахакиан; Пер.с англ. М.Будыниной и др. М.: Апрель Пресс : ЭКСМО-Пресс, 2000.
20. Хомич Г.О. Основы психологічного консультивання / Г.О. Хомич, Р.М. Ткач.- К.: МАУП, 2004.
21. Цимбалюк І.М. Психологічне консультивання та корекція / І.М. Цимбалюк.- К., 2005.

Варіант тестового завдання

1. Вкажіть найбільш повне і точне визначення терміну «активність особистості».

- а) здатність людини брати участь у суспільному житті
- б) здатність людини робити суспільно значущі перетворення оточуючого середовища, що реалізуються у спілкуванні, спільній діяльності, творчості
- в) здатність людини набувати суспільно корисних характеристик
- г) всі відповіді правильні.

2. Вкажіть найбільш точне визначення терміну «самосвідомість».

- а) сприйняття особистістю образів самої себе у різних ситуаціях діяльності й поведінки
- б) усвідомлене ставлення особистості до своїх потреб
- в) усвідомлення особистістю особливостей власного характеру та темпераменту
- г) всі відповіді правильні.

3. Дайте визначення терміну «свідомість».

- а) вид поведінки, що набувається твариною за життя і фіксується в індивідуальному досвіді
- б) особлива форма психічної діяльності, орієнтована на активне відображення і перетворення дійсності
- в) виконувана за допомогою нервової системи реакція організму у відповідь на подразник
- г) складна, вроджена форма поведінки тварин, що забезпечує задоволення їх життєвих потреб

4. Дайте визначення поняттю «спрямованість особистості».

- а) глибока й обґрунтована віра людини в принципи та ідеали, якими вона керується у своєму житті
- б) система спонукань, яка визначає вибірковість ставлень та активність особистості
- в) інтеграція досвіду, знань і самосвідомості у цілісну картину світу, яка зумовлює життєву орієнтацію людини
- г) всі відповіді правильні.

5. У чому виявляється взаємозв'язок емоцій та почуттів?

- а) емоції є необхідною умовою виникнення почуттів, а почуття виявляються в емоційних реакціях людини
- б) почуття впливають на емоційний стан людини, підвищують енергію людини, надають сили
- в) впливають на перебіг і продуктивність діяльності
- г) почуття сприяють стійкому прагненню до об'єкта діяльності.

6. У чому виявляється взаємозв'язок темпераменту і характеру?

- а) темперамент є природною основою характеру, а сформовані риси характеру впливають на прояви темпераменту у діяльності та поведінці особистості
- б) темперамент формує характер людини
- в) впливають на перебіг і продуктивність діяльності
- г) почуття сприяють стійкому прагненню до об'єкта діяльності.

7. У чому полягає істотна відмінність між відчуттями і сприйманнями?

- а) відчуття відображають окремі властивості предметів і явищ дійсності, а сприймання - цілісні предмети і явища
- б) відчуття виникають при безпосередній дії подразника, а сприймання - при опосередкованій дії подразника на орган чуття
- в) відчуття виникають одразу при дії подразника, а сприймання - через деякий час, коли подразник уже не діє на орган чуття
- г) відчуття сприяють стійкому прагненню до об'єкта сприймання.

8. У чому полягає основна відмінність між довільною та післядовільною увагою?

- а) відсутності зосередженості свідомості
- б) наявності вольових зусиль
- в) наявності свідомої мети
- г) відсутності свідомої мети.

9. У якому з наведених нижче описів правильно характеризується метод психологічного експерименту?

- а) експериментатор не втручається в поведінку піддослідного, але бажані відомості про його психічне життя одержує завдяки апаратурі
- б) експериментатор втручається в поведінку піддослідного, бажані відомості про його психічне життя одержує завдяки апаратурі
- в) експериментатор втручається в поведінку піддослідного, використовує апаратуру, викликає бажані прояви психіки піддослідного
- г) проводиться в звичайних умовах навчання і виховання, експериментатор не втручається в поведінку піддослідного.

10. Унаслідок дії яких чинників виникає вольове зусилля?

- а) наявності свідомо поставленої мети, яка є особисто значущою для людини, що здійснює діяльність
- б) відсутності свідомої мети
- в) наявності перешкод і труднощів на шляху досягнення мети, що вимагає особливого стану нервового напруження людини
- г) усвідомлення особистістю мети і мотиву діяльності, засобів і способів досягнення мети діяльності.

11. Чим зумовлюється суб'єктивність сприймання?

- а) впливом попереднього досвіду та спрямованості особистості на особливості процесу та результату сприймання
- б) впливом особливостей предметів і явищ, які сприймаються, на структуру і цілісність перцептивних образів
- в) впливом особливостей будови органів чуття людини на побудову сенсорних образів
- г) відсутністю свідомої мети

12. Що є результатом процесів самоусвідомлення людини?

- а) «Я-концепція» особистості
- б) індивідуальність людини
- в) самосвідомість людини
- г) свідомість людини.

13. Що є рушійними силами психічного розвитку?

- а) зовнішні умови
- б) внутрішні умови
- в) внутрішні суперечності
- г) виховання.

14. Що таке «Контраст відчуттів»?

- а) підвищення чутливості в результаті взаємодії аналізаторів, а також систематичних вправ
- б) зміна інтенсивності і якості відчуттів під впливом попереднього або супутнього подразника
- в) виникнення під впливом подразника одного аналізатора відчуттів, характерних для іншого аналізатора
- г) зміна чутливості під впливом постійно діючого подразника

15. Що таке «сенсibiliзація»?

- а) виникнення під впливом подразника одного аналізатора відчуттів, характерних для іншого аналізатора
- б) зміна чутливості аналізаторної системи під впливом діяльності іншої системи
- в) зміна чутливості під впливом постійно діючого подразника
- г) підвищення чутливості в результаті взаємодії аналізаторів, а також систематичних вправ

16. Що таке «синестезія»?

- а) виникнення під впливом подразника одного аналізатора відчуттів, характерних для іншого аналізатора
- б) зміна чутливості під впливом постійно діючого подразника
- в) підвищення чутливості в результаті взаємодії аналізаторів, а також систематичних вправ
- г) зміна чутливості аналізаторної системи під впливом діяльності іншої системи

17. Як називається безпосереднє тимчасове переживання якого-небудь постійного почуття?

- а) емоція
- б) почуття
- в) воля
- г) пристрасть

18. Як називається дуже сильне короткочасне почуття; характеризується значними змінами в свідомості, порушенням контролю за діями, а також змінами всієї життєдіяльності організму?

- а) афект
- б) почуття
- в) емоція
- г) пристрасть

19. Як називається емоційний стан індивіда, який виникає в ситуаціях, що порушують усталений перебіг його життя?

- а) настрій
- б) почуття
- в) емоції
- г) стрес

20. Як називається загальний емоційний стан, що забарвлює протягом тривалого часу окремі психічні процеси й поведінку людини?

- а) пристрастю
- б) настроєм
- в) фанатизмом
- г) депресією

21. Як називається загальнонауковий метод отримання в керованих та контрольованих умовах нових знань про причинно-наслідкових відношень між явищами?

- а) експеримент
- б) спостереження
- в) інтроспекція
- г) контент-аналіз

22. Як називається залежність сприйняття від особливостей особистості людини?

- а) осмисленість сприймання
- б) вибірковість сприймання
- в) константність сприймання
- г) апперцепція сприймання

23. Як називається метод психологічної діагностики, який використовує стандартизовані питання та задачі (тести), які мають належну шкалу значень?

- а) тестування
- б) експеримент
- в) бесіда
- г) спостереження

24. Як називається здатність відчувати найменшу різницю в інтенсивності двох діючих подразників, диференціювати їх за силою, розміщувати від найслабшого до найсильнішого?

- а) чутливість
- б) нижній абсолютний поріг чутливості
- в) верхній абсолютний поріг чутливості
- г) поріг чутливості до розрізнення

25. Як називається здатність передбачати розвиток подій чи результати дій?

- а) уява
- б) мислення
- в) антиципація
- г) активація

Форма проведення вступного іспиту – письмове тестування.

Кількість питань у тесті – 25

Тривалість тестування – 1 год

Критерії оцінювання - завдання оцінюється за 100 - бальною шкалою. Правильна відповідь оцінюється у 4 бали, неправильна відповідь – 0 балів. Максимальна кількість балів – 100, мінімальна кількість балів – 52.

Вступники, які набрали менше 52 балів до участі в конкурсі на зарахування не допускаються.

Голова фахової атестаційної комісії,
доц. кафедри психології

Руденко О.В.